

Najkrótsza z możliwych

Historia kolei w Toruniu

150 lat temu, 24 października 1861 r. Toruń otrzymał pierwsze połączenie kolejowe. Tego dnia otwarto połączenie kolejowe z Bydgoszczą. Odcinek o długości około 50 km został zbudowany przez *Królewska Dyрекcję Kolei Wschodniej*. O pomysł budowy tej linii kolejowej już 1849 r. pruski minister von der Heydt rozmawiał z namiestnikiem Królestwa Polskiego Iwanem Paskiewiczem. Chodziło o umożliwienie połączenia Berlina z Petersburgiem oraz portów bałtyckich z Królestwem Polskim i Galicją przez budowę linii kolejowej do Łowicza, który od 1 listopada 1845 r. posiadał połączenie z Warszawą. Początkowo strona rosyjska uznała projekt za bezzasadny. Strona pruska w 1852 r. opracowała wstępny plan i kosztorys linii na terenie zaboru pruskiego. 15 grudnia 1856 r. podpisano umowę między rządami Prus i Rosji, w której strony zobowiązywały się wybudować lub dać koncesję na budowę i eksploatację kolei między Bydgoszczą a Łowiczem, która miała biec lewym brzegiem Wisły i przecinać granicę koło Otłoczyna. Kontrowersje wzbudzało usytuowanie stacji w Toruniu, którą zaplanowano na wprost przyczółka mostu drewnianego. Roboty torowe na odcinku Bydgoszcz – Toruń rozpoczęto 10 kwietnia 1860 r. Po drodze zbudowano tylko dwie stacje: Bydgoszcz Łęgnowo i Solec Kujawski. Stacja toruńska, wciśnięta między umocniony przyczółek mostowy i fortyfikacje twierdzy, była początkowo niewielka, miała dwa, później trzy tory. Za to budynek dworcowy posiadał ciekawą architekturę.

Uroczyste otwarcie odcinka od Torunia do granicy zaborów odbyło się na stacji w Aleksandrowie Kujawskim 3 grudnia 1862 r., a następnego dnia rozpoczęto jej eksploatację. Już wcześniej ustalono, że między Warszawą i Berlinem miała kursować przynajmniej jedna para pociągów i przewożona miała być poczta.

Istotne znaczenie dla rozwoju północno-wschodnich prowincji Prus miała budowa przez największe pruskie prywatne towarzystwo kolejowe *Oberschlessische Eisenbahn-Gesellschaft* linii z Poznania przez Inowrocław do Bydgoszczy i Torunia. Odcinek Inowrocław – Toruń oddano do użytku 25 marca 1873 r.

Ważną dla Torunia była magistrala łącząca miasto z Insterburgiem (dzisiaj Czarniachowsk). Pierwszy odcinek z Torunia do Jabłonowa Pomorskiego oddano do użytku 20 listopada 1871 r. W pełni możliwości nowej linii można było wykorzystać od 15 sierpnia 1873 r., po ukończeniu budowy mostu kolejowo-drogowego na Wiśle o długości 996,78 m.

1 lipca 1882 r. otwarto pierwszy odcinek Toruń – Chełmża tzw. kolei miast nadwiślańskich łączącej główne miasta położone na prawym brzegu Wisły.

Dopełnieniem głównych linii kolejowych, które spotykały się w Toruniu były dwie linie lokalne wybudowane na początku XX w. przez towarzystwa prywatne. 1 grudnia 1902 r. *Kleinbahn Aktiengesellschaft Thorn-Leibitsch* otworzyło krótką ok. 10 km linię do Lubicza, która miała duże znaczenie gospodarcze obsługując młyny i cegielnie. Już w 1908 r. kolej ta

pod zarządem kolei państwowych, a w listopadzie 1936 r. po otwarciu linii Sierpc – Toruń częściowo została rozebrana, a fragmenty stały się bocznicami.

28 lutego 1910 r. *Kleinbahn Aktiengesellschaft Thorn-Scharnau* uruchomiło przewozy na 28 km linii z Torunia do Czarnowa. I ta linia jeszcze przed I wojną światową znalazła się pod zarządem państwowym, a w czasie II wojny światowej została upaństwowiona. Linia nie miała dużego znaczenia gospodarczego, nie udało się także zbudować planowego połączenia z linią Bydgoszcz – Chełmża i 1 kwietnia 1966 r. przewozy na niej zawieszono.

W dniu 15 października 1910 r. otwarto dla ruchu towarowego pierwszy odcinek Toruń – Olek linii do Unisławia Pomorskiego. Ruch osobowy rozpoczęto 1 lipca 1912 r. po całkowitym ukończeniu linii. Przewozy na tej linii zawieszono 10 stycznia 1992 r.

Ważną inwestycją kolejową w mieście była budowa nowej stacji Toruń Wschodni (wówczas Toruń Mokre), która usprawniła ruch kolejowy. Inwestycja ta została oddana do eksploatacji 15 sierpnia 1909 r. Po lokalizacji pierwszej stacji została tylko nazwa ulicy: Dworcowa.

W okresie II wojny światowej Niemcy na zachód od dworca głównego zbudowali nową parowozownię Toruń Kluczyki z pełnym zapleczem technicznym.

Ważnym wydarzeniem dla Torunia była elektryfikacja węzła kolejowego. Pierwsze pociągi prowadzone lokomotywami elektrycznymi zaczęły kursować między Inowrocławiem a Toruniem 20 grudnia 1983 r. Dokładnie siedem miesięcy później pociągi trakcji elektrycznej pojawiły się na trasie Bydgoszcz – Toruń, a z końcem maja 1985 r. zaczęły docierać do Aleksandrowa Kujawskiego. Ostatnią zelektryfikowaną linią kolejową był szlak do Ławy, który otwarto 13 grudnia 1988 r. Trzeba jednak zaznaczyć, że już przed I wojną światową w okolicach Torunia jeździły elektryczne wagony akumulatorowe.

Tekst: Jerzy Pawłowski, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy